

Azulejos v portugalských záhradách

Azulejos (čítaj *azulešoš*) majú pôvod v maorskej umeleckej tvorbe a zjednodušene by sme ich mohli definovať ako keramické obkladačky rôznej veľkosti, farieb a vzorov. Do Európy ich introdukovali arabské národy, ktoré tam prenikli zo Severnej Afriky v 8. storočí. Svoj „druhý domov“ našli na Iberskom polostrove, ale najmä v Portugalsku. *Al-zuleique* je arabské slovo, z ktorého vznikol portugalský názov *azulejo*, v preklade malý hladký leštený kameň. *Azulejos* vďačia za svoj názov aj prevládajúcej modrej farbe, ktorá sa v portugalcine nazýva *azul*.

Výroba týchto dekoratívnych, ale aj účelových predmetov sa začala rýchlo rozvíjať najmä od 15. storočia. Portugalské mestá a dediny získali svoj typický, nezameniteľný ráz práve vďaka *azulejos*, ktoré dodali architektúre špecifický výzor. V 16. storočí zodpovedali ich motívy renesančnému vkusu. Nadalej sa však hojne používali aj geometrické obrázky, ktoré boli pôvodnou tradíciou maorskej produkcie (nakolko islam nedovoľuje znázorňovať Božie diela, ako napr. rastliny alebo zvieratá, ba ani človeka). Renesančné motívy nahradili v 17. – 18. storočí manieristické a barokové s čoraz komplexnejšími scénami. Pôvodná výlučnosť modrej a bielej farby časom ustúpila pestrofarebným motívom. Avšak modrá a biela farba mali v pôvodnej maorskej tvorbe opodstatnenie, navodzovali totiž v horúcich dňoch príjemný chladivý pocit. Návrat k pôvodnej dvojfarebnosti nastal v období rozvoja importu čínskeho porcelánu dynastie Ming. V období rokoka a klasicizmu produkcia *azulejos* mierne upadla, rozkvet opäť

nastal až začiatkom 20. storočia, keď nastúpil nový umelecký sloh – secesia. Drobné pestrofarebné keramické obkladačky sa uplatnili ako jej významný výrazový prvok. Tvorba tohto druhu keramiky sa stala významných odvetvím umenia a pre mnohých umelcov príležitosťou na prezentáciu svojho talentu. K najznámejším z nich patrila Antónia de Oliveira Bernardes, ktorá žila a tvorila na rozhraní 17. a 18. storočia.

V 18. storočí vstúpili prvky *azulejos* do katolíckych chrámov a kláštorov, ale uplatnili sa aj na stenách, vykladali sa nimi bazény, dekorovali sokle, fontány, lavičky, vázy či iné prvky drobnej architektúry. Prvoradou a nosnou funkciou v záhradách bol dekor. *Azulejos* sú charakteristické aj pre dve z najznámejších portugalských záhrad.

Palácio dos Marqueses de Fronteira sa nachádza v obci Benfica neďaleko hlavného mesta Lisabon. Záhrada pri tomto paláci patrí k naj-

významnejším ukážkam portugalského záhradného umenia, je to jedna z prvých barokových záhrad v tejto krajine, založená r. 1669 pôvodne okolo loveckého zámočku. Ide o terasovú záhradu parterového typu, zdobenú plastikami a basrelievami. Fascinujúci je veľký bazén, lemovaný 5 m vysokou stenou zdobenou *azulejos*. Stena je rozdelená na 15 oblúkových segmentov, z ktorých 12 je slepých a 3 sú otvorené. V slepých segmentoch sú panely zdobené *azulejos* s rôznymi motívami, predovšetkým jazdeckými. Táto záhrada je typicky portugalská. Mohutná záhradná ornamentika zo strihaného buxusu, balustrády s nádobami na kvety, figúry na vysokých piedestáloch, vodná plocha bazénu odrážajúca živé zdobenie modro-bielymi glazovanými dielcami slepých oblúkov, tzv. Kráľovská galéria tiež zdobená *azulejos* – práve tieto kombinácie majú úžasný vizuálny pôvab, jedinečný aj v celoeurópskom meradle.

V záhrade *Quinta da Bacalôha* sa nachádza viac prvkov talianskych renesančných a barokových záhrad. Majiteľom bol syn veľkého moreplavca a vojenského veliteľa Afonso de Albuquerque, ktorý sa na svojich cestách stretol s unikátnymi talianskymi vzormi. Nefascinovali ho však len architektonické a vizuálne detaily, ale komplexnosť záhrady, vzťah vily k nej, a najmä otvorenosť celého objektu do voľnej krajiny. Táto záhradná kompozícia poukazuje na taliansky barok, avšak portugalské prvky sa ani tu nezapierajú, naopak, zviditeľňujú charakter miesta. Ide najmä o použitie tradičných glazovaných obkladov na stenách, balustrádach, zdobia aj okenné otvory, oblúky a rímsy. Na týchto obkladoch je veľa rôznych motívov – od obrazov portugalských kráľov, obľúbených svätcov až po mytologické námety i scény z každodenného života.

Michaela Hirnerová